

בשבח המתינות

או: לקראת הימים הבאים

:: אודי מנור

שלב א - 28 למרץ, 18.00

את השעות הארוכות של יום הבוחר אני מעביר בעיון בהיסטוריה של שנות החמישים. הקימו אז מדינה, קלטו עליה, ערכו משפטים פוליטיים, עשו מעשי זוועה צבאיים, בנו אומה, והדברים ידועים. כבר אז היה שמאל, ימין, פוליטיקה רדיקלית, פוליטיקה טהרנית, סנסציונליזם, קפיטליזם חזירי, סוציאליזם קונסטרוקטיבי וכל השאר.

לא. אין בכוונתי לטעון כי "אין חדש תחת השמש". תמיד יש חדש. וגם ישן כמובן. זו נקודת המוצא של העיסוק ההיסטורי הביקורתי והענייני, המבקש להבין את הדברים בהקשרם, לחרוג מהדימויים אל המציאות ולהציע לה פרשנות. אבל המבט ההיסטורי על שנות החמישים מחייב סוג של לימוד מהעבר.

במאמר מוסגר כדאי להוסיף ולומר שאכן התקופה הזו שבין 9 לנובמבר 2005 לבין ה-28 למרס 2006, היא תקופת מעבר. תקופה של שינוי. חשיבותה באופן בו הוחזר לדיון הפוליטי אוצר המילים החברתי, אם כאמירה ריקה, שאינה מחזיקה מים, ואם כאמירה אמיתית, ממשית, המציבה אופק אוטופי ומחייבת עשייה. כך או כך - כפי שכבר נאמר כאן לא-אחת - ה"ז'רגון" הזה הפך להיות חלק ממציאות פוליטית מתהווה. כל אחד יודע את זה. גם שונאיו הגדולים ביותר של פרץ. חלקם, בסתר ליבם, מודים לו על כך.

אז מה אפשר ללמוד מהעבר הרחוק של שנות החמישים לקראת פתרון התעלומה הגדולה שאופפת את מערכת הבחירות הזו, מערכת שהחלה בתחזית לאחוז הצבעה גבוה "ללא תקדים", והסתיימה בשעור השתתפות נמוך עד כדי דאגה? לדעתי, ניתן ללמוד שהדרך הפוליטית המתונה, היא הדרך הנכונה. היא נכונה הן בעשייה הפוליטית והן בביקורת עליה.

ומה היא מתינות? על דרך השלילה ניתן להנגידה כמובן לטהרנות מזה ולרדיקליזם מזה. אבל זה לא מספיק. יש להגדירה - או יותר נכון: לתארה - על דרך החיוב. מתינות היא גישה שיוצאת מהמציאות הקיימת, מנתחת את מורכבותה ורק אז מציעה - ביחס למורכבות הזו - את תמונת הרצוי. מתינות היא גישה שמחפשת בכל רגע נתון ולגבי כל ענין את ההשלכות המעשיות הנגזרות מהחיבור בין המצוי והרצוי. מתינות היא דרך של חלופות; היא גישה שהאוחזים בה מבינים שבעיות נפתרות פירושן בעיקר פינוי השולחן לטיפול בבעיות הבאות.

כל זה מחייב כמובן מתינות בלימוד, מתינות בעיון, מתינות בהצגת הבעיות.

אני סבור שדרך המתינות קשורה במתח חשוב בין תקווה ליאוש, בין אופטימיות לפסימיות. כמה שעות לפני הכרעת העם על מקומו של פרץ ושל מפלגת העבודה בכנסת ה-17, שתהיה לכל הדעות כנסת של פרשת דרכים לאומית, יש להציץ על העימות הסמוי בין שני הכוחות הללו בביתנו פנימה.

לא. לא עשיתי סקירה מלומדת ושיטתית של 24 הגליונות של 'חברה', שהמשיכו מאז מאי 2002 לראות הרבה אור אך מעט מדי עיניים. גם לא בדקתי לעומק את תכניו של האתר המכובד שלנו. למרות שלא עשיתי סקירה כזו ברור שיש אצלנו גם מזה וגם מזה. אני רוצה לקוות שיש יותר תקווה ומתינות ופחות רדיקליות שהיא פניה האחריים של היאוש. זו הדרך הנכונה הנלמדת, להבנתי, משנות החמישים. זו דרכי.

גם בביקורת שלנו על מדיניות הממשלה צריך לעלות על דרך המתינות. כנראה שנצטרך לוותר על הטענה הותיקה שלנו על "שחיקת המעמד הבינוני". יש להתאימה לתהליכי ניעות משמעותיים המתרחשים בישראל למרות המדיניות הניאו-ליברלית המוצהרת. כך גם הדיבורים על "פירוק מדינת הרווחה". מדינת

התקופה שבין 9 לנובמבר 2005 לבין ה-28 למרס 2006, היא תקופת מעבר חשיבותה באופן בו הוחזר לדיון הפוליטי אוצר המילים החברתי, אם כאמירה ריקה, שאינה מחזיקה מים, ואם כאמירה אמיתית, ממשית, המציבה אופק אוטופי ומחייבת עשייה.

אז מה אפשר ללמוד מהעבר הרחוק של שנות החמישים לקראת פתרון התעלומה הגדולה שאופפת את מערכת הבחירות הזו, מערכת שהחלה בתחזית לאחוז הצבעה גבוה "ללא תקדים", והסתיימה בשעור השתתפות נמוך עד כדי דאגה?

עצמם ואת תיחכום לשונם המתגלגלת עד זוב זחיחות ונרקיסים.

זהו סדר היום שלנו אם כך. המשך המאמץ הסיזיפי לחנך למחשבה פוליטית. עוד ועוד הסברה מהסוג של לא "אם" אלא "איך". עוד ועוד הסברה הנובעת מהשאלה: "אז מה האלטרנטיבה?" עוד ועוד הצעות אל העולם הגדול ואל תולדות האנושות. עוד ועוד חינוך פוליטי, ללא היסוס, ללא הרף. ובעיקר, המשך רמיסת הרוח הפוסט-מודרנית על כל מופעיה, מהממבר-ג'מבו ועד הטהרנות לסוגיה, מ"הכל יחסי" דרך "זו דעתך" ועד "אז מה זה משנה". ובמקביל, המשך מסע הלגיטימציה של ערכי תנועת העבודה, תנועת המאורגנת, מפלגת העבודה, העבודה המאורגנת ומי שעמד עד לא מכבר בראש הארגון שדאג לה, עמיר פרץ.

יש מקום לאופטימיות מהאווירה החיובית שנוצרה סביב פרץ לאחר הבסתו של הלוזר שימון ולאחר דחיפתו החוצה של הזוחל המבריק מהסיירת אהוד. בוז'י, יולי, פינס וכמובן שלי וגם ברוורמן, שלא לדבר על פואד וסנה, גילו לויאליות למפלגה, לסדר היום שלה, למערכת הבחירות. טוב ויפה אך יש לשמור על המומנטום הזה. הדה-לגיטימציה לפרץ אמנם באה מצד חלק מהתקשורת ומצד חלק מהפוליטיקאים. אבל זה לא סוף פסוק. הבורסה רק החלה לומר את דברה, וצחוריי-לכב וטהוריי-מבע מ"השמאל" הרדיקלי בישראל, עוד לא התחילו והדברים ידועים. גם בחזית הזו נאלץ להמשיך ולעשות נפשות.

באפריל תצא לדרכה ממשלה חדשה בישראל. סדר היום שלה יהיה בהכרח חברתי-כלכלי פרוגרסיבי. אך תהיה זו ממשלת קואליציה נצטרך ללמוד שוב כיצד תומכים בדרך שהיא כל-כולה פשרה תוך כדי מתיחת ביקורת עליה מבלי למתוח את החבל, ביקורת שהיא הוקטור שבין הרצוי והמצוי, בין האפשר לבין האיך-סיכוי.

יותר מתמיד אנחנו צריכים לחזור לדרך המתנינות; לראות את חצי הכוס המלאה מבלי להפסיק לרגע לדאוג לחצי הריק. כדי לחזק את הקיים צריך לראות אותו: את מדינת הרווחה, העבודה המאורגנת, מעמד הביניים והניעות החברתית. כדי לחזק את כל אלה צריך לפעול במתינות ולשאוף במתינות: לזכור שכל בעיה מטופלת מסתירה מאחוריה את הבעיה הבאה. אם יש צידוק לכתב העת שלנו, אז הצידוק מתחיל ונגמר במשימה כפויית הטובה של ניסוח הדברים ביחסיותם המתסכלת, המתונה.

הרווחה הישראלית מוחלשת אבל קיימת. אנחנו יודעים זאת מניסיוננו. אז למה לא להתייחס לנושא באופן יותר מורכב? יש תשלומי הורים בחינוך החובה החינם, אך לא רק תשלומי הורים. יש נסיגה בסל התרופות, אך יש סל תרופות. ושאלת הפנסיה היא לא רק ענין של חקיקה ממלכתית. מדובר בענין מורכב. כך גם שוק העבודה: אמנם עובדי קבלן זהו ענין פסול, אבל רק 6% מהעובדים בישראל הם עובדי קבלן. 6% זה יותר מ-0% אבל הרבה פחות מ-12%. ועוד צריך לזכור כי ישנם תחומים בהם עבודה זמנית היא ענין רצוי הן למעסיק והן לעובד. ואחרון אם כי לא כל כך חביב: ישנן המון בעיות עם עובדים קבועים שכמאמר החידוד הידוע באים לעבודה אך לא לעבוד. אין אחד שלא חווה את הדבר בעצמו. ולכן, דיון מורכב, מתון ורציני העוסק בשוק העבודה, אסור שיתמקד רק בשאלת אופי ההעסקה - ישיר או עקיף, זמני או קבוע - אלא גם בהיבטים אחרים, כמו איכות העבודה, האופי שלה, התגמול הכספי והפסיכולוגי, ההשלכה החברתית שלה, ועוד.

נדמה לי כי זהו האתגר ההסברתי שעלינו לקחת על עצמנו. רדיקלים יודעי-כל יש בעם היהודי בשפע. תמיד היו: מפ"ם, חרות, מק"י, כנענים, העולם הזה, מרטין בובר ואפרים קישון. כל אחד עם דמות עולמו המושלם, עולם מושלם מהסוג שאפשר לבנות כשאתה יושב באופוזיציה, מאחורי הכתיבה או בספריה הלאומית. בצד השני של גבעת רם הדברים נראים אחרת.

שלב ב - 28 למרץ, 2003

אי אפשר בלי קצת שמחה לאיד. נתניהו. לימור לבנת. דני נווה. טומי מי? פורז. דן בן-דוד... הכלכלן שכמעט התמודד במפלגת העבודה כי חשב אולי שהקו הניאו-ליברלי לא ברור שם מספיק, נבהל מכך שפרץ לא מתרשם ממרכולתו, קפץ לעגלה הריקה של קדימה, ונשאר בחוץ. ומבט הלאה. 63% הצבעה - המספר הנמוך ביותר בתולדות המדינה - הוא מספר רע. הוא רע עוד יותר כי מדובר בצניחה רצופה של אחוזי ההצבעה בשלוש המערכות האחרונות. כבר כתבנו כאן כמה פעמים שאחת ההצלחות הגדולות ביותר של הימין בישראל היא ביצירת אווירת יאוש, ציניות ומשיכת כתפיים. מסייעת לכך הפסבדו-סאטירה הריקה של הערוצים המסחריים. מסייעים לכך הכתבים של הרדיו והעיתונות, אלו העוסקים בחברה, אך בעיקר בעלי המשקפיים העגולים, המחשיבים את

רדיקלים יודעי-כל יש בעם היהודי בשפע. תמיד היו: מפ"ם, חרות, מק"י, כנענים, העולם הזה, מרטין בובר ואפרים קישון. כל אחד עם דמות עולמו המושלם, עולם מושלם מהסוג שאפשר לבנות כשאתה יושב באופוזיציה, מאחורי מכונת הכתיבה או בספריה הלאומית. בצד השני של גבעת רם הדברים נראים אחרת.

אחת ההצלחות הגדולות ביותר של הימין בישראל היא ביצירת אווירת יאוש, ציניות ומשיכת כתפיים. מסייעת לכך הפסבדו-סאטירה הריקה של הערוצים המסחריים. מסייעים לכך הכתבים של הרדיו והעיתונות...

ד"ר אודי מנור הוא חבר ביס"וד, מרצה בחוג להסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת חיפה ובמכללת אורנים

manor@tamuz.org.il